

Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в Освенцімі
Університет прикладних наук в м. Ельблонг
Пряшівський університет
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Становлення особистості: персоногенетичний контекст

Збірник тез доповідей

III Міжнародної науково-практичної конференції

Україна, Мукачево 23-24 квітня 2025 р.

УДК 159.923.2:159.922(043.2)

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету (Протокол № 3 від 23.05.2025 р.)*

C11

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2025р., м. Мукачево / ред. кол. Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2025. 157 с.

Редакційна колегія:

Капітан Л. І. – д. істор. н., професор (голова); Туріс І. Ю. – к. філол. н., доцент;
Корнієнко І. О. – д. психол. н., професор; Щербан Т.Д. – д. психол. н., професор; Брецько
І. І. – к. психолог. н., доцент; Воронова О. Ю. – к. психолог. н., доцент.

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

переважанням потреб більш високого рівня. Саме це й обумовлює створення навчальних та тренінгових програм, орієнтованих на актуалізацію потреб у життєдіяльності підприємців. Її роботи також спрямовані на інтеграцію підприємництва в більш широкий контекст буття людини та способу її життя.

Підбиваючи підсумок, можемо зазначити, що сучасні дослідження підприємництва відходять від вузько спрямованих тем вивчення і скеровані на пошук інтегральних категорій, за допомогою яких можна пояснити різноманітну палітру феноменів підприємництва.

На нашу думку, такою категорією може стати категорія «активності» як виду психічної активності суб'єкта. Додаткові можливості вбачаємо у використанні категорії «спосіб життя» як змінної, яка надає евристичності в пошуку пояснювальних механізмів функціонування підприємницької активності в умовах сучасного українського суспільства.

Література:

1. Гнускіна Г. В. Професійне вигорання у підприємців: зв'язок між рівнем вираженості та чинниками мезорівня. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. 1, Вип. 41. С. 122–125.
2. Дядін А. С. Багатоаспектність підприємництва в економічній системі. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 1(64). С. 54–58.
3. Красилов Ю. В. Психологічні чинники підприємницької активності особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2004. 16 с.

УДК 316.613.432:364-787.522:159.923(043.2)

ІРИНА ШТИХ,
к. психол. н., старший викладач
кафедри психології
Мукачівський державний університет
ЛЮБОВ ШКЛЯНКА,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ПСИХІКИ В СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Психологічний захист є функціонально необхідною психічною властивістю, яка полягає в зниженні емоційної напруги та звільненні від внутрішньо-особистісних конфліктів. Його основною функцією є охорона психіки від несприятливих впливів шляхом переструктурування свідомості на самопідтримку, самовиправдання чи інші захисні процеси, що сприяють зміцненню особистісної стабільності.

Психологічний захист – це система процесів і механізмів, спрямованих на збереження одного разу досягнутого (чи на відновлення втраченого) позитивного образу Я суб'єкта, тобто – це будь-які реакції, яких людина навчилась і використовує неусвідомлювано для того, щоб захистити своє Я від почуття тривоги, сорому, провини, гніву, а також від конфлікту, фрустрації та інших ситуацій, які переживаються як небезпечні. Психологічні захисти – це способи сприймання, мислення чи дій, які функціонують як обхідні маневри

для уникнення тривоги чи того, що породжує тривогу.

На сьогодні психологічні дослідження даного феномену є обмеженими та окреслюється насамперед, межами психоаналітичних (З. Фройд, А. Фройд, К. Хорні) та екзистенційно – феноменологічних теорій (А. Ленгле, Ф. Перлз, К. Роджерс) [1].

Сучасні дослідження представлено роботами українських (І. Антоненко, Т. Горобець, Є. Карпенко, А. Коваленко, М. Кононова, В. Логвиненко, Я. Піхайло, Л. Процик, Ю. Приходько, Т. Яценко та ін.) та зарубіжних вчених (Ж. Бержере, Е. Берн, Х. Келлерман, Конте, Ж. Лапланш, Р. Плутчик, Ж.-Б. Понталіс та ін.) [2;3].

Захисні механізми виникають у ситуації фрустрації, закріплюються в психіці при повторенні подібних ситуацій, забезпечуючи соціально-психологічну адаптацію особистості.

Соціальна адаптація виникає завдяки нормальному функціонуванню психологічного захисту, а будь-які форми дезадаптації пов'язані з ненормативною дією системи Его-захисних механізмів. В результаті, основна позитивна функція психологічного захисту полягає в нормалізації соціальних відносин та взаємодій, що, у свою чергу, забезпечує збереження самоповаги, підтримання сильного, несуперечливого, позитивного почуття власного Я.

Вивчення захисних механізмів, а також їх комплексів, специфіки, прояви та сприйняття іншими людьми необхідне для осмислення та інтерпретації поведінки особистості і для розуміння шляхів та стратегій її адаптації до складних життєвих обставин, які значно обтяжені в даний час у нашій країні війною та її наслідками.

На даний час єдиної класифікації механізмів психологічного захисту не існує, хоча є безліч спроб їх угруповання на різних підставах. А. Фройд виділяла 15 механізмів захисту. При цьому, Р. Плутчик [4] виділяє 16, половина з яких базові, а інші - вторинні. Загалом, кількість виділених механізмів психологічного захисту коливається від 8 до 23 різновидів.

За рівнем зрілості механізми захисту можна розділити на: проєктивні (витіснення, заперечення, регресія, проєкція, реактивне утворення); дефензивні (раціоналізація, інтелектуалізація, компенсація, ізоляція, ідентифікація, сублімація, заміщення).

Найбільше дослідженими на сьогодні є такі механізми психологічного захисту як заперечення, витіснення, проєкція, ідентифікація, раціоналізація, заміщення, відчуження. Основними функціями психологічного захисту є збереження «Я» від розпаду, досягнення потреби у самоповазі, отримання соціального схвалення, приховування від свідомості соціально неприйнятних мотивів і бажань (Е. Берн, А. Фройд; З. Фройд)[5].

Функціональне призначення та мета механізмів психологічного захисту полягає в ослабленні внутрішньо-особистісного конфлікту між неусвідомленими потребами і вимогами зовнішнього середовища, що виникають у результаті соціальної взаємодії. Послабляючи цей конфлікт, захист регулює поведінку людини, підвищуючи її стресостійкість.

Стресостійкість у психології розглядається з різних позицій, зокрема: як

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

індивідуальна здатність організму зберігати нормальну працездатність під час дії стресора; як індивідуальний стиль, утворений психологічними ресурсами особистості, при цьому особливо відзначається евристичність методології ресурсного підходу.

Адаптаційний процес в умовах стресу відбувається, головним чином, засобами двох механізмів: психологічного захисту і копінг-механізмів, однозначного розмежування між якими не існує. Зміст процесу соціально-психологічної адаптації описується формулою: «Конфлікт» – «Тривога» – «Захисні реакції».

Одним із аспектів дослідження є аналіз особливостей поведінки особистості у важкій ситуації, вивченні застосовуваних нею копінг-стратегій та копінг-ресурсів. В рамках дослідження стратегій додання видні зарубіжні вчені А. Маслоу, R. Lazarus і S. Folkman, R. MacCrae, P. Costa, A. G. Billings, R. H. Moos, Ch. S. Carver, J. Connor-Smith, як і відомі вітчизняні дослідники (Пінчук І.Я., Бабова К.Д., Осьодло В.І., Титаренко Т.М. та ін.) тривалий час аналізували, в основному, індивідуальні способи подолання стресу [6].

Як зазначають автори, існують значні складнощі у розмежуванні механізмів захисту та подолання. Найбільш поширеною є точка зору, згідно з якою психологічний захист характеризується відмовою індивіда від вирішення проблеми та пов'язаних з цим конкретних дій задля збереження комфортного стану. У той же час, способи опанувальної поведінки мають на увазі необхідність проявити конструктивну активність, пройти через ситуацію, пережити подію, не ухиляючись від неприємностей.

Сучасна психологічна практика потребує детального вивчення механізмів ефективного психологічного захисту, що сприятиме забезпеченню гармонійного емоційного розвитку, так і неефективного, що є причиною дезадаптації особистості в соціумі.

Література:

1. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
2. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Психологія вибору копінг-стратегії керівниками освітніх організацій: монографія. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 188 с.
3. Коваленко А. Б., Піхайло Я. І. Особливості використання особистістю захисних механізмів при сприйманні новин про воєнні дії в зоні антитерористичної операції. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4. С. 87-95.
4. Plutchik R., Kellerman H., Conte H. R. A structural theory of ego defenses and emotions. *Emotions in personality and psychopathology* / ed. C. E. Izard. N. Y. Plenum, 1979. P. 229–257.
5. Михальська Ю. А., Ренке С. О. Особливості механізмів психологічного захисту особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 30. С. 417-427.
6. Родіна Н. В. Особистісні характеристики як ресурси долаючої поведінки. Огляд деяких сучасних теорій копінгу. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 608-633.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>